

ABSTRAKT

Předkládaná disertační práce se snaží komplexněji postihnout velice široké téma náboženství v Ugaritu, starověké lokalitě ležící na Syrském pobřeží Středozemního moře, v samotném závěru pozdní doby bronzové (konec 14. až začátek 12. stol. př. n. l.). Náboženství je zde zkoumáno ve vztahu ke každodennímu, společenskému a politickému životu. Vychází z předpokladu, že náboženství není pouze záležitostí teologických konceptů a mytologických narativů, ale že je to především způsob života ve světě. Náboženství neexistuje jako jasně oddělená sféra života, ale prochází v různých formách a s různou intenzitou celým spektrem lidské existence. Toto široce vymezené téma předkládaná práce probírá z několika velmi odlišných perspektiv.

Po první, úvodní kapitole, přichází na řadu druhá část, ve které je náboženství zasazeno do širšího kontextu okolního světa. Okolní krajina, pohoří, řeky, moře, lesy, obloha, zdroje nerostného bohatství, a podobně, mají na žité náboženství nezanedbatelný, byť ne přímočarý, vliv. Stejně tak jsou důležité sociální a historické kontexty.

Ve třetí kapitole se práce zaměřuje na jeden z ústředních konceptů náboženského života v Ugaritu: božství. Zde jsou prozkoumávány způsoby, jakými se božství manifestuje v dostupných pramenech. Konceptualizace božství je ukázána jako velice problematická a situačně závislá na kontextech v jakých se vyskytuje. Rozličné typy pramenů – od rituálů, přes mýty, lexikální seznamy, dopisy, nebo administrativní texty – ukazují vždy jinou stránku božství.

Čtvrtá kapitola se zabývá problematikou písemných pramenů. Badatelská preference písemného materiálu často opomíjí, že i písemné prameny jsou materiální povahy a že jejich význam není vyčerpán jejich obsahem. Kapitola se zabývá jednak statistickou analýzou jednotlivých Ugaritských „archivů“, která odhaluje provázanou síť center náboženského života manifestovaného v písemných pramenech. Rozličné jazyky a písma doložené v Ugaritu jsou analyzované ve vztahu k náboženství. Materialita písemných pramenů je vztáhnuta k jejich síle spoluutvářet realitu, a to ve velké míře bez ohledu na jejich obsah. Stručně je pojednán i vztah písemných pramenů k předpokládané negramotné většině společnosti.

V následující části je náboženství zkoumáno z hlediska prostředí, zejména architektury města. Prozkoumány jsou jak chrámy na městské akropoli, tak svatyně rozprostřené v prostředí městské zástavby. Pozornost je věnována i obytné architektuře, a způsobům, jakým v ní náboženství mohlo být přítomno. Celý prostor města je pak vzat v úvahu jako prostředí, ve kterém se uskutečňují rozličné formy náboženského života.

Rozsáhlá šestá kapitola se věnuje několika užším oblastem, ve kterých bylo náboženství přítomno v různých formách. Nejdříve je prozkoumáno, jak se náboženství projevuje v onomastice, zejména užitím theoforních prvků antroponym a toponym, či vlastní jména kněží, ale zvaženo je také širší symbolický význam vlastních jmen. Další část se zaměřuje na propojení kultických aktivit a společenského života – zejména na to jaké skupiny obyvatelstva se podílejí na chodu pozemského života božstev a jakým způsobem. Adresována je i otázka veřejné a soukromé participace v náboženských aktivitách. Třetí bod šesté kapitoly se věnuje praktikám divinace, především jako praktickému způsobu žití ve světě. Ve čtvrté části je širěji diskutován administrativně-ekonomický rozměr náboženských aktivit. Starost o božstva byla ekonomicky velmi náročná a vyžadovala širší participaci celé společnosti. Rituální texty jsou zde diskutovány především jako administrativní dokumenty, které jsou svou strukturou v mnohém podobné běžným ekonomickým aktivitám. V páté části se zabýváme rolí náboženství v právních dokumentech, například tím, jak a kdy bylo potřeba, aby božstva garantovala uzavřené dohody. Předposlední část je zaměřena na mezilidskou

komunikaci tak, jak je manifestována v dopisech. Náboženství a symbolická komunikace je zde ukázána jako podstatná součást korespondenčních aktivit. Mimo to se v dopisech místy řeší rozličné náboženské aktivity. Dopisy také ukazují náboženský rozměr politické komunikace, který je ilustrován na příkladě božského charakteru Egyptských a Chetitských panovníků. Závěrečná část šesté kapitoly se potýká s pečetěmi, které nesloužily pouze pro ikonografické znázornění božstev a náboženských aktivit, ale také jako významné prostředky vizuální symbolické komunikace. Krátká diskuse o královských pečetích předznamenává poslední kapitolu.

Sedmá kapitola se zaměřuje na vztah politiky a náboženství a ukazuje je jako vzájemně provázané sféry. Je rozdělena to čtyř užitých celků. V první řadě je diskutována participace panovníka a palácové instituce na kultických aktivitách. Tyto aktivity byly do velké míry řízeny z kněžských institucí mimo samotný palác. Druhá část se zabývá věšebnými praktikami a jejich vztahem pro královský palác. Ve třetí, nejrozsáhlejší části, je pojednána komplexní problematika politické ideologie a jejího vztahu k Ugaritským narativům z teoretické perspektivy sociálních mýtů. Diskuse je zaměřena zejména na královské eposy o Aqhatovi a Kirtovi. Jejich potenciální role v politické propagandě je zasazena do širší společenské, náboženské, politické a historické situace. Závěrečná část celé disertace se zaměřuje na problematiku božského charakteru zemřelých panovníků.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ugarit; náboženství starověkého Předního východu; náboženství starověké Sýrie; božství; žité náboženství; náboženství a právo; ekonomie náboženství; věštění; pečetě; chrámy; onomastika; korespondence; kult; materiální náboženství; sociální mýtus; náboženství a politika